

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ

71-ї підсумкової наукової конференції
професорсько-викладацького складу
факультету іноземної філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

27-28 лютого 2017 року

Ужгород – 2017

Матеріали 71-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу факультету іноземної філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 27-28 лютого 2017 року. – Ужгород: НП «АУТДОР – ШАРК», 2017. – 92 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, які присвячені основним проблемам сучасного мовознавства, літературознавства, методики мовної освіти, а також педагогічним, психологічним, культурологічним та історичним проблемам розвитку освіти у світ Болонських реалій.

Члени Редколегії:

- Фабіан М.П.** – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Рошко М.М. – кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету іноземних мов ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Андрусик І.В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Бартош О.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Гвоздяк О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Голік С.В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Швед Е.В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри класичної та румунської філології ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету іноземної філології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 2 від 29 березня 2017 р.)*

*Рекомендовано до друку Редакційно-видавничою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 2 від 17 травня 2017 р.)*

*Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 6 від 23 травня 2017 р.)*

Матеріали друкуються в авторській редакції

МОВОЗНАВСТВО

Фабіан М.П. Методика представлення етикетного лексико-семантичного поля у вигляді графа	5
Андрусяк І.В. Жанрова специфіка англословних блогів	8
Бабідорич В.М. Комунікативні оціночні дії в ілюктивних і перлокутивних актах сучасної англійської мови	10
Вереш М.Т. Німецькі богословські терміни фахової мови богослов'я у біблійних текстах середньовіснопіємського періоду	12
Гвоздзяк О.М. Zum Problem der sprachkontakte im multiethnischen Transkarpatien	14
Ливриць К.Е. Проблема взаємодії мов у сучасній лінгвістиці на прикладі французької та угорської мов	17
Мигулинець-Шовак О.І. Паралінгвальні елементи комунікації як важлива складова комунікативного процесу	19
Онищак Г.В. Моносемічні іменники на позначення <i>zla</i> в англійській, українській та французькій мовах	21
Осадча Н.В. Сексизм або гендерна асиметрія у мові (на матеріалі англійської мови)	23
Пантелеймонова Л.І. Мовна глобалізація: реалії та висновки	26
Петій Н.В. Лінгвістичні засоби експресивності в жіночих промовах TED конференцій	28
Попович С. В. Лексична семантика іменників на позначення <i>zbiyu</i> в сучасній англійській мові	30
Поченцька Т.М. On Language Means Expressing the Communicative Strategy of Politeness in Modern English	33
Рогач Л.В. Terminologisation as a Way of Term Formation in English and Ukrainian Terminology of Physics	36
Сливка М.І. Nationally Coloured Words As Elements of Cultural-Historical Discourse: the Units of Administrative Division of Ukraine in English Publications	38
Сливка Н.Т. Роль когнітивного опису у виявленні ідіостічного компонента мови	40
Чендей Н.В. «Невиправдане очікування» як одиниця декодування тексту	43
Чолоє І.І. Композиція дієслів у середньобаварській говірці Закарпаття	45
Швед Е.В., Дачьо О.Г. Мовні засоби контрасту як засіб аргументації у творі т. Лівія «Історія» (на матеріалі промов історичних осіб першої декади твору)	47
Янків О.М. Грецьке мовознавство в епоху еллінізму	50

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Бура І.О. Міфологічні аспекти матриархату у творах Доріс Лессінг та Докії Гуменної	53
Вайнагіій Т.М. Intertextuality in the Novel «Nice Work» by David Lodge	55
Кішко О.В. Genre Peculiarities of American Hard-Boiled Detective Story	57

Ukraine prevailingly using the transcribed name *Zakarpattia*. However, in the publications of foreign Slavonic and Ukrainianist scholars, we also come across a traditional form *Transcarpathia*, for example: "...a Carpatho-Ruthenian minority, which also inhabits Ukraine's Transcarpathia Oblast" [1, p. 61].

Taking into account a considerable amount of communicatively important historic and cultural background information in the semantics of most names, as well as the possibility of contextually-related changes in the meaningful content of realia depending on historical time, in the context of which it is positioned, translators have to employ in every separate case the techniques that not only convey the relevant associations and allusions, but also provide recognizability of the name as well as its unmistakable correlation with the Ukrainian prototype.

Література

1. Burant S.R. Ukraine and the East Central Europe / S. R. Burant // *Harvard Ukrainian Studies*. – V. XX – Special issue. – 1996. – P. 45–77.
2. Danylenko A. The Latest Revision of the Slovo o Ploku Igoreve, or Was Jaroslav of Halych Really Shooting His 'Altan' in 1185? / A. Danylenko // *The Slavonic and East European Review*. – 2004. – Vol. 82. – No 4. – P. 921–935.
3. Hrushevsky M. History of Ukraine-Rus' / M. Hrushevsky – Vol. 8. – The Cossack Age, 1626 - 1650 / Trans. by Olynyk M. D. – Edmonton, 2002. – 808 p.
4. Internet Encyclopedia of Ukraine [Electronic resource]. – Available from: www.encyclopediaofukraine.com/
5. Tarasyuk B. Ukraine in the World / B. Tarasyuk // *Harvard Ukrainian Studies*. – Vol. XX, – Special issue. – 1996. – P. 9–15.
6. Ukraine and Ukrainians throughout the World. A Demographic Guide to the Homeland and Its Diaspora. – Toronto, Buffalo, London, 1995. – P. 508.

УДК 811.111'23

РОЛЬ КОГНІТИВНОГО ОПИСУ У ВИЯВЛЕННІ ІДІОЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТА МОВИ

Сливка Н.Т.

Кафедра іноземних мов

Кожний лінгвістичний напрям в процесі розвитку даної області знань висуває нову концепцію мови, преферентний аспект її розгляду, вносячи нову термінологію або ж новий зміст у старі терміни та визначаючи методологію й нові цілі дослідження. Однак в лінгвістиці, як в науці гуманітарній, це зазвичай відбувається не раптово і не відразу, а накопичується в результаті розвитку попередніх напрямів, із врахуванням їхнього досвіду, що особливо чітко простежується за минуле століття, для якого характерна наявність значної кількості шкіл і напрямів, швидка зміна поглядів, методів і визначення самого об'єкта вивчення.

Когнітивна наука і конкретно когнітивна лінгвістика з'явилась порівняно недавно, приблизно в 60-ті роки ХХ століття. Стержнем цієї науки є її спрямованість на отримання знання про знання.

За Є. С. Кубряковою, когнітивний підхід базується на «розумінні самої мови як когнітивної здатності» (переклад наш – Н. С.) [3]. В рамках даного підходу до мови неминучо є зміна трактування низки лінгвістичних аксіом. Перш за все, і найголовніше, установлюється бачення мови як онтологічно єдиного об'єкту, який об'єднує статичну систему в нашій свідомості та мовленнєве функціонування. Таким чином об'єкт вивчення розширюється, зникає небезпека розгляду мовних фактів з «відтінанням» частин їх, як це

відбувалось у попередніх концепціях мови, стає недоречним при її теоретичному вивченні жорстке, логічно зумовлене розмежування її категорій та класів.

Визначаючи конструктивну роль мови загалом і, більше того, кожної окремо взятої мови у формуванні мислення, В. фон Гумбольдт розрізняє у мовному мисленні і власне у мовному змісті універсально-логічний та ідіотетичний компоненти. Перший, на нашу думку, власне забезпечує можливість вивчення іноземної мови на основі функціонального порівняння із рідною мовою, а другий – виявляє особливості національного менталітету певного етносу у процесі його когнітивного світосприйняття.

Будь-яка природна мова містить у згорнутому вигляді всю історію народу – носія мови, систему цінностей даного мовного колективу, показує на особливості сприйняття і концептуалізації світу.

Одним із глобальних завдань когнітивного лінгвокультурологічного дослідження є вивчення категоризації світу та принципів вербалізації ментальних одиниць – концептів. Крім цього, важливим завданням є вивчення функціонування концептів у свідомості носіїв різних мов, а також виявлення культурно значущої інформації й культурно ціннісних концептів певної мови. Саме в мові закрилося суспільно-історичний досвід як загальнолюдський, так і національний. З одного боку, умови життя людей, оточуючий їх матеріальний світ та їх чуттєво-раціональний підхід до орієнтування в цій дійсності визначають їх свідомість і поведінку, що знаходить відображення в мові. З іншого боку – людина сприймає світ переважно через призму діючих форм рідної мови, яка детермінує й активує людські структури мислення і поведінки.

До характерних ознак зербального вираження світу належить зберігання та відтворення здобутих відомостей про оточуючу дійсність із урахуванням специфіки історично встановленої етнічної свідомості. Важливе місце у вказаній тенденції займають дослідження фразеологічних одиниць, що виступають засобами відображення особливостей сприйняття світу народом відповідно до його системи цінностей, в основі якої знаходиться національна культура. Фразеологія будь-якого народу базується на когнітивній здатності людської свідомості відшукати аналогії між об'єктами дійсності. Фразеологічні одиниці створюються на основі перманентних асоціацій, які були переосмислені певним народом і закладені у цих сталих мовних одиницях. У когнітивній парадигмі фразеологізм розуміють як мікротекст, структуризація якого відбувається під час інтерпретації його семантичної інформації носієм мови у просторі культурного знання [1, с. 302].

Значна увага до когнітивної лінгвістики, міжкультурної комунікації та лінгвокультурології зумовили необхідність застосування порівняльного аналізу концептів віддзеркалених у різних мовах наявними мовними засобами. Виявлення характерних ознак концептів через мовні засоби є ключем до розуміння особливостей національного менталітету та моральних і прагматичних засад різних лінгвокультур [2].

З метою ілюстративної демонстрації вище сказаного когнітивно опишемо наявний в українській мові фразеологізм *голодний як вовк* та його відповідники (*hungry as a wolf*, *hungry as a hawk*, *hungry as a hunter*) в англійській мові, застосовуючи компаративний аналіз. У випадку порівняння англійського фразеологізму *hungry as a wolf* та відповідної фразеологічної одиниці в українській мові можна говорити про симетрично віддзеркалену концептуалізацію, яка досягається за рахунок тотожності структурно-граматичної побудови, ізоморфного лексико-компонентного складу й ідентичного напрямку глобального переосмислення значення прототипу звороту в цілому. Англійські мовні одиниці *hungry as a*

hawk та *hungry as a hunter* без сумніву еквівалентні стосовно дескриптивної ситуації вищезгаданому українському фразеологізму, хоча очевидна розбіжність їх лексико-компонентного складу. До того ж англійський фразеологізм *hungry as a hunter* містить і відмінність у пересемсленні значення прототипу звороту відносно об'єкту та суб'єкту дії в антропоцентричному ракурсі.

Слід зазначити, що найчастіше об'єктом когнітивного дослідження і є саме лексичні концепти, тобто концепти, репрезентовані лексичними одиницями різних рівнів. В той же час не всі концептуально значущі смисли у мові передаються за допомогою слів, словосполучень чи виразів. Величезна роль в процесі передачі цих смислів відводиться граматичному рівню мови. Як цілком справедливо відзначає С. С. Кубрякова, «центральні для людської психіки концепти відображені у граматиці мов і ... саме граматична категоризація створює ту концептуальну сітку, той каркас для розподілу всього концептуального матеріалу, який виражений лексично» (переклад наш – Н. С.) [3, с. 91]. Піднімає питання про співвідношення граматичних категорій та граматичних концептів.

Спробуємо частково прослідкувати процесі когнітивної категоризації та концептуалізації на суто теоретично оформленому рівні мови – граматичному. Національно-специфічна категоризація сприяла появі аж чотирьох часових груп в англійській мові та їхньому ефективно аргументованому функціонуванню у процесі комунікації в той час, як в українській мові для того самого об'єктивного опису дії достатньо три часи і два види в парадигмі дієслова. Таке розширення категорії часу даного лексико-граматичного класу в англійській мові надає йому, на нашу думку, більшої когнітивної значущості у мовленнєвому акті в порівнянні з іменником (який не відмінюється і когнітивно доповнюється завдяки детермінації артикля) у процесі концептуалізації світу, а вектор когнітивної оцінки даної граматичної величини-концепту спрямований на динамічність, тобто рух та на суб'єктамовця як його раціоналізатора.

Когнітивний опис вищезгаданих фразеологізмів та граматичної категорії часу на матеріалі української та англійської мов доводить, що ідіостічний компонент світосприйняття накладає свій відбиток не тільки на лексику, але і на граматичну категоризацію мови. Адже, як зазначає А. А. Потебня, «від того, які граматичні категорії, залежить наше мислення, його загальний характер, повнота і глибина; через відмінність цих категорій самий зміст думки відмінний в різних народів ...» (переклад наш – Н. С.) [4, с. 285].

Література

1. Дем'яненко Н.Б. Фразеологічні одиниці на позначеннявольових рис характеру у польській, українській та російській мовах / Н.Б. Дем'яненко // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 43(1). – С. 299-305. 2. Маслова В.А. Когнітивна лінгвістика: учеб. пособие / В.А. Маслова. – 2-е изд. – М.: ТетраСистемс, 2005. – 256 с. 3. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрай, Л.Г. Лузина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1996. – 210с. 4. Потебня А.А. Эстетика и поэтика / А.А. Потебня. – М.: ВШ, 1976. – 356 с.